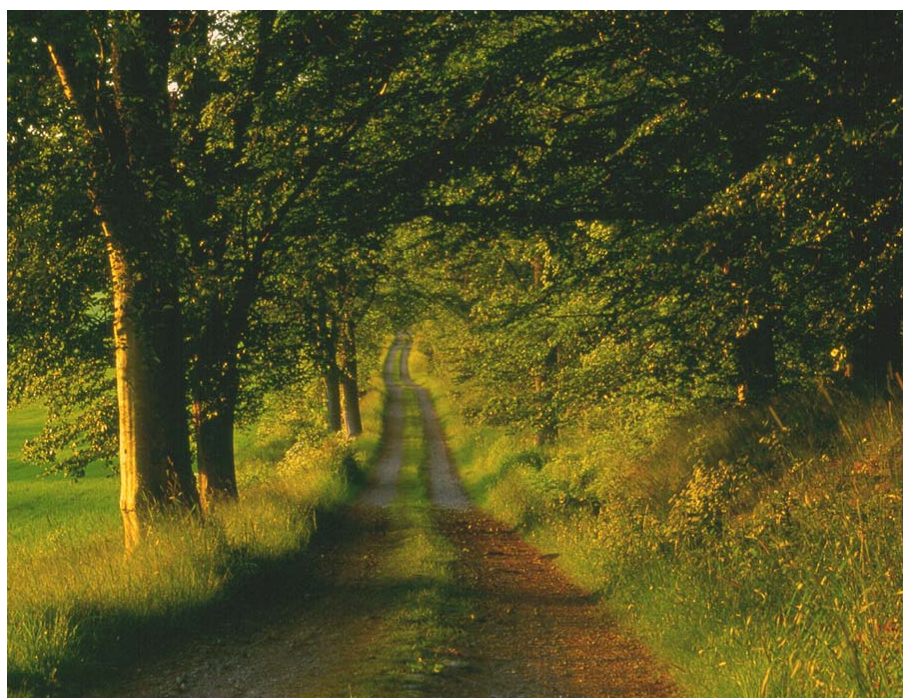


PROGRAM FÖR  
LANDSBYGDSUTVECKLING  
I  
MUNKEDALS KOMMUN  
2004-2007



*Munkedal*  
– mer av livet

Landsbygdsprogram för  
Munkedals kommun  
2004-2007.  
Dnr **KS 03/248-140**

## Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Innehåll	6
Arbetsmetod och förankring	6
Påverkande faktorer för landsbygdsutveckling	6
Vision för Munkedals kommun	7
Prioriterade utvecklingsområden	8
Munkedal är nära	8
Munkedal är ett gott boende	8
Munkedal är bästa företagsläget	8
Munkedal är kompetens	8
Munkedal är god miljö	9
Munkedal är trygghet	9
Strategier	9
Munkedals kommuns organisation för landsbygdsutveckling	10
Kommunfullmäktige	10
Utvecklingsavdelningen	10
Fadderpolitiker	10
Bygdegrupperna	10
Landsbygdsråd	10
Första steg	11
Alternativt boende på landsbygden	11
Infrastruktur för bredband	11
Bygdepeng	11
Information och marknadsföring av landsbygden	11
Sammanfattning	12
En presentation av Munkedals kommun och dess landsbygd	13
Befolkningsstatistik	13
Allmänt	13
Arbete och näringsliv	14
Boende	14
Skola	14
Service	15
Infrastruktur	15
Kollektivtrafik	15
Kultur	15
Fritidsverksamhet	16
Turism	16
Folkhälsoarbetet	16
Tillväxt och utvecklingsplaner	17
Bärfendal	17
Arbete och näringsliv	17
Boendet	17
Service	17
Infrastruktur	17
Kollektivtrafik	18

Miljö, kultur och natur .....	18
Fritidsverksamhet .....	18
Turism .....	18
Ungdomsinriktade åtgärder .....	18
Samhällsföreningen .....	18
En vision för bygden .....	18
Målsättningar .....	18
Handlingsplan.....	19
<b>Dingle</b> .....	19
Arbete och näringsliv .....	19
Boendet.....	19
Service.....	19
Infrastruktur.....	19
Kollektivtrafik .....	19
Miljö, kultur och natur .....	20
Fritidsverksamhet .....	20
Turism .....	20
Ungdomsinriktade åtgärder .....	20
Samhällsföreningen .....	20
En vision för bygden .....	20
Målsättningar .....	20
Handlingsplan.....	20
<b>Hällevadsholm</b> .....	21
Arbete och näringsliv .....	21
Boende.....	21
Miljö, kultur och natur .....	21
Fritidsverksamhet .....	21
Turism .....	21
Ungdomsinriktade verksamheter.....	21
Samhällsföreningen .....	22
En vision för bygden .....	22
<b>Håby</b> .....	22
Arbete och näringsliv .....	22
Boende.....	22
Infrastrukturen .....	22
Kollektivtrafik .....	23
Miljö, kultur och natur .....	23
Fritidsverksamhet .....	23
Turism .....	23
Ungdomsinriktade åtgärder .....	23
Utvecklingen .....	23
Målsättningen .....	23
Måluppfyllelse.....	23
Medlemsavgift.....	23
<b>Valbo-Ryr</b> .....	24
Arbete och näringsliv .....	24
Boendet.....	24
Service.....	24
Infrastruktur.....	24
Kollektivtrafik .....	24

Miljö, kultur och natur .....	24
Fritidsverksamhet .....	24
Turism .....	24
Sockenföreningen.....	24
En vision för bygden .....	24
Målsättningar.....	25
Handlingsplan.....	25
<b>Saltkällan .....</b>	<b>25</b>
Arbete och näringsliv .....	25
Boendet.....	25
Service.....	25
Infrastruktur.....	25
Kollektivtrafik .....	25
Miljö, kultur och natur .....	25
Fritidsverksamhet .....	25
Turism .....	26
Ungdomsinriktade åtgärder .....	26
Samhällsföreningen .....	26
En vision för bygden .....	26
Målsättningar.....	26
Handlingsplan.....	26
<b>Sörbygden.....</b>	<b>26</b>
Arbete och näringsliv .....	26
Boende.....	26
Service.....	27
Infrastruktur.....	27
Kollektivtrafik .....	27
Miljö, kultur och natur .....	27
Fritidsverksamhet .....	27
Turism .....	27
Samhällsföreningen .....	27
Vision för Sörbygden .....	27
Målen för Sörbygden.....	28
Handlingsplan för Sörbygdens Samhällsförening.....	28

## **Inledning**

### **Bakgrund**

Munkedals kommunstyrelse beslutade 1993-04-14, § 83, att ett handlingsprogram för landsbygdsutveckling skulle arbetas fram.

1994-04-27, § 24, antog kommunfullmäktige det nuvarande programmet för landsbygdsutveckling.

Kommunfullmäktige har angivit följande målsättningar för arbetet med landsbygdsutveckling i Munkedals kommun:

- Behålla och utveckla en levande landsbygd
- Landsbygdsfrågorna skall få en större tyngd vid planering och beslutsfattande.
- Behålla och utveckla skola, service, boende, sysselsättning, kultur- och fritidsaktiviteter m.m. i de olika bygderna.
- Förbättra möjligheterna för att främst kvinnor och ungdom på landsbygden skall få sysselsättning och ha möjlighet att bo kvar.

1996-02-28, § 6, antog kommunfullmäktige ett tillägg för landsbygdsprogram.

Programmet har därefter aldrig blivit reviderat.

### **Syfte**

En positiv tillväxt och utveckling av landsbygden skapar förutsättningar för en långsiktig hållbar utveckling i hela kommunen. Landsbygdsprogrammet ska därför ses som en del i kommunens strategiska utvecklingsarbete för att nå den av kommunfullmäktige antagna visionen för Munkedals kommun. Syftet med programmet är att det ska stimulera till en kraftsamling för landsbygdsutveckling inom kommunens egen organisation men också i en bred samverkan mellan kommunen, lokala utvecklingsgrupper, föreningar, företag och andra organisationer.

Kommunens landsbygdsutvecklingsarbete har kommit till för att man från kommunen sida vill öka möjligheterna till påverkan i ett underifrån perspektiv. Det är viktigt att i samverkan med kommunen ta till vara på de enskildas initiativ och drivkraft. Arbetet med landsbygdsutveckling bygger också på delat ansvar mellan bygdegrupper och kommunen. Som ett medel för att kunna åstadkomma dessa förändringar har fadderpolitiker utsetts samt ett landsbygdsråd inrättats. Det är också viktigt att arbetet med att utveckla demokratin fortsätter och utvecklas vidare.

Programmet för landsbygdsutveckling i Munkedals kommun är ett dokument som beskriver nuläget och utvecklingsarbetet i de olika landsbygderna ur ett näringslivs- boende- och politiskt perspektiv.

De lokala bygdegruppernas och samhällsföreningarnas engagemang är av avgörande betydelse för landsbygdsutvecklingen. Jordbrukets och landsbygdsföretagens betydelse för sysselsättningen i kommunen är stor och för det öppna landskapet avgörande.

## Innehåll

Med utgångspunkt från den av kommunfullmäktige 2001-11-28, § 54 antagna Visionen för Munkedals kommun skall programmet ge en målbild av en "levande landsbygd". De sex utvecklingsområdena beskriver vad som behöver utvecklas och i vilken riktning. Strategierna beskriver organisationen för landsbygdsarbetet samt pekar ut vilka första steg som bör tas under programtiden 2004-2007.

## Arbetsmetod och förankring

Utgångspunkten är att det i första hand är människor som bor och verkar på landsbygden som ska vara delaktiga i utformningen av ett utvecklingsprogram för den egna bygden. I ett samarbete mellan kommunen och bygdegrupperna under år 2003 har utvecklingsplaner för alla landsbygdsområden arbetats fram. Arbetet med att ta fram programmet för landsbygdsutveckling i Munkedals kommun startades med ett landsbygdsråd där landsbygdsgrupper, fadderpolitiker och politiker från kommunstyrelsens presidium medverkade. Därefter har varje landsbygdsgrupp haft besök från kommunens tjänsteman med ansvar för landsbygdsutvecklingsfrågor samt processledare för projekt Samkraft<sup>1</sup>. Vid dessa träffar har landsbygdsgrupperna fått hemläxa att ta fram nulägesbeskrivning, vision, målsättning och konkret handlingsplan för bygdens utveckling fram till år 2007.

Inom kommunen finns det sju verksamma bygdegrupper. Dessa har tagit fram var sin nulägesbeskrivning och vision för den lokala bygdens utveckling. Programmets utformning bygger sedan på de visioner som bygdegrupperna har bidragit med samt Visionen för Munkedals kommun som antagits av Kommunfullmäktige.

Bygdegrupperna som har bidragit till detta program är:

- Bärfendals levande landsbygd
- Dinglebygdens samhällsförening
- Föreningen Hällevadsholmsbygden
- Håby sockenförening
- Saltkällans byalag
- Valbo Ryrs sockenförening
- Sörbygdens samhällsförening

## Påverkande faktorer för landsbygdutveckling

Lösningen på landsbygdens problem ligger inte i några stora projekt eller satsningar utan framför allt den enskildes initiativ och drivkraft i samverkan med kommunen. Det lokala engagemanget för den egna landsbygdens invånare är något mycket värdefullt.

Det är människorna som är kärnan i ett samhälle, stort som litet, i ett land, region eller lokalsamhälle. För att ett samhälle skall kunna bestå och utvecklas räcker det inte att enbart beakta antalet individer. Man måste också se till antalet individer inom olika åldersgrupper, könsfördelning, kompetenser, o.s.v. Vilka är trenderna? Hur kommer det att utvecklas framöver och vilka konsekvenserna bli? De allra viktigaste frågorna är:

---

<sup>1</sup> Samkraft är ett mål 2 projekt på 2 år med målet att stötta och utveckla företagen på landsbygden. Naturbruksgymnasiet i Dingle är projektägare. Projektet avslutas aug 2004.

Hur vill människorna – särskilt de unga - ha det? Vilka faktorer är viktiga för att känna trivsel?

En faktor som blivit mer påtaglig under senare år är att den enskilda platsen har blivit viktigare för människors bosättningsbeslut. En allt större andel av flyttningarna hänger ihop med människors val av livsstil.

Här har Munkedals kommun en unik chans i och med E6:ans nya sträckning och de möjligheter att pendla som det medför.

En faktor som har särskilt stor betydelse är huruvida recirkulationsfaktorn fungerar d.v.s. att det finns en återväxt av unga människor. Utan denna kan man inte åstadkomma en långsiktig hållbar och positiv lokal utveckling av landsbygden.

Ett antal kommuner visar upp stora barn- och ungdomskullar. Det kan kännas betryggande. Men vad blir utdelningen på de satsningar som görs inom t.ex. barnomsorg och skola, när människor sedan flyttar till någon annan kommun?

*Den kommun som lyckas attrahera den unga generationen är morgondagens vinnare vad gäller utveckling och tillväxt.*

Landsbygdsgrupperna i Munkedals kommun är idag mycket aktiva. Det finns en hög grad av ambition att medverka till utveckling av den egna hembygden och det är nog en av de viktigaste framgångsfaktorerna i ett kommunalt utvecklingsarbete.

För att stimulera till ett fortsatt högt engagemang är det av stor vikt att politiker och tjänstemän lyssnar och ser till bygdens egna behov och önskemål vid allt arbete som berör den egna hembygden. Detta sker bäst genom att bygdegrupperna är delaktiga då det egna området är berört av förändring. Ett sätt kan vara att bygdegruppen eller samhällsföreningen är remissinstans i frågor som berör bygden.

Ett annat arbetssätt är att varje bygd sätter upp ett antal mål som de önskar nå för det kommande året/åren och genom en konkret handlingsplan beskriver hur detta arbete ska genomföras. Här kan bygdepengen komma in som ett viktigt instrument för att stimulera till bygdens eget ansvar för den lokala utvecklingen i många mindre frågor. En bygdepeng kan då vara en del av finansieringen och utbetalas i samband med att en konkret handlingsplan presenteras för det aktuella arbetet/aktiviteten.

För varje individ som känner sig nöjd och trivs med sin situation skapas en lokal ambassadör. Dessa ambassadörer kan inte nog värdesättas då de förmedlar en positiv bild av bygden där de bor och därmed också kommunen. För Munkedals kommuns marknadsföring kan dessa personers insats vara det avgörande för att någon annan ska ta steget att flytta till kommunen.

## **Vision för Munkedals kommun**

Den av kommunfullmäktige antagna Vision för Munkedals kommun är en av utgångspunkterna för landsbygdsprogrammet. I visionen sägs att Munkedals kommun med sitt centrala läge i Bohuslän skall erbjuda ett gott och tryggt boende i en omgivning och gemenskap som man längtar till, samt vara den idealiska platsen att bedriva företag på. Vidare pekar visionen på att vi ska ha bra boendemiljöer, centralt i tätorter och i en levande landsbygd nära naturen, som ger oss frihet att välja där vi helst vill bo. I alla delar av kommunen skall det finnas aktiva bygdegrupper för gemensamma aktiviteter och som ett medel för lokalt inflytande.

Munkedals kommun är bästa företagsläget med förutsättningar att vara norra Bohusläns näringslivscentrum, där de anställda kan erbjudas ett mycket attraktivt och varierat boende.

### **Prioriterade utvecklingsområden**

Det är viktigt att se helheten i landsbygdutveckling. Ingen av de sex prioriterade utvecklingsområdena kan ensamt stå för utveckling av Munkedals kommuns landsbygd. Men tillsammans bildar de en helhet som är av strategisk betydelse om vi ska nå målbilden om en levande landsbygd.

### **Munkedal är nära**

En god infrastruktur är avgörande både för boendet på landsbygden men också för näringslivets utveckling. Uppbyggnaden av bredband på landsbygden för att skapa möjligheten till snabb IT-kommunikation till priser som är lika över hela kommunen måste vara ett prioriterat område. Andra viktiga områden är vägarnas standard och tillgången på allmänna kommunikationer. E6:ans utbyggnad gör det möjligt för fler människor att bo i Munkedals kommun och ha behagligt pendlingsavstånd inom hela vårt arbetsmarknadsområde. Detta bör tas tillvara genom en aktiv marknadsföring av kommunen inom hela regionen.

### **Munkedal är ett gott boende**

I Munkedals kommun ska man kunna bo nära naturen, med väl tilltagna tomter, eller centralt i någon av samhällskärnorna med närhet till service och kommunikation. Närheten till service, vård, omsorg, kommunikation och utbildning med hög tillgänglighet och god kvalitet är en grundförutsättning för en levande landsbygd. Målet måste vara att skapa goda och lokalt anpassade boendemiljöer som gör det möjligt för alla åldrar att bo kvar på landsbygden samt stimulera till inflyttning. Genom gränsöverskridande samverkan mellan olika sektorer i samhället men också mellan kommunens olika förvaltningar och verksamheter ökas möjligheterna för en långsiktig god boendemiljö och servicenivå.

I alla delar av kommunen ska det finnas aktiva bygdegrupper för gemensamma aktiviteter och som ett medel för lokalt inflytande.

### **Munkedal är bästa företagsläget**

Landsbygdsutveckling är inskrivet som en viktig del i näringslivsutvecklingen och är ett av fyra insatsområden i det av kommunfullmäktige antagna Näringslivsprogrammet. För att skapa fler arbetstillfällen på landsbygden måste befintligt näringsliv utvecklas och nyföretagandet öka. Detta kan ske genom att höja förädlingsgraden av lokalt producerade varor och tjänster inom näringar som jord- och skogsnäringar. Men också inom besöks- och upplevelseturism, lokal service- och tjänsteproduktion samt IT-baserat företagande. Nya E6:an förbinder företagen med både Oslo- och Göteborgsregionen och vidare mot Europa. Detta skapar en möjlighet för många fler företag att etablera sig i Munkedals kommun. Ett uppbyggt bredbandsnät på landsbygden måste vara ett prioriterat insatsområde.

### **Munkedal är kompetens**

Utbildning ska vara något naturligt i Munkedals kommun och företagen skall ha tillgång till välutbildad personal och utbildningsresurser för fortbildning. Skolorna i Hällevadsholm, Dingle, Fisketorp och Hedekas är mycket viktiga för landsbygdens framtid. Utvecklingen inom distansundervisningen och målet om ”det livslånga lärandet” ger möjlighet för Kunskapens Hus att utvecklas till kunskapscentra för alla invånare i

kommunen. Genom distansundervisning kan man läsa på gymnasiet, högskola och universitet utan att åka längre än till Kunskapens Hus i Munkedal. I en framtid kommer troligen Naturbruksgymnasiet i Dingle att erbjuda denna möjlighet också. Kunskapens Hus och Naturbruksgymnasiet kan öka sin samverkan med varandra och med företag och föreningar i bygden bl.a. genom att upplåta lokaler, teknik och kompetens för distansundervisning från högskolor och universitet. Dessa kommer då att bli något av ett nav för kommunens och landsbygdens utveckling.

### **Munkedal är god miljö**

Det öppna landskapet, skogen, den fjällliknande miljön och kustlandet har alla unika natur- och kulturmiljöer och sevärdheter. Ett fortsatt arbete med att bevara, vårda och utveckla dessa natur- och kulturmiljöer och landsbygdens sevärdheter är viktig för vår lokala identitet, för kommande generationer men också för utvecklingen av besöksnäringen. Ett levande jord- och skogsbruk är grunden för det öppna landskapet.

Lokala kretslopp med hög användning av förnyelsebara energikällor och småskaliga lösningar utgör grunden för en långsiktig hållbar utveckling. Dessa bör basera sig både på gammal och ny kunskap och teknik. En ökad användning av närproducerade varor och tjänster för att tillgodose grundläggande behov bidrar till minskade transporter och därmed minskad miljöbelastning samt ökad sysselsättning på landsbygden. Ett fortsatt lokalt Agenda 21-arbete som även omfattar en helhetssyn på lokal utveckling inom områdena ”ekonomi och social utveckling” är nödvändig.

Munkedals kommun skall fortsätta att erbjuda en god och allt bättre miljö och kommunen skall främja denna utveckling genom ett aktivt miljöarbete och genom att värna miljön i all planering av kommunen.

### **Munkedal är trygghet**

Munkedals kommun skall erbjuda en god kommunal service inom såväl vård och omsorg som inom skola och fritid. En god kommunal service i alla kommundelar skapar trygghet för gamla och unga och inte minst deras anhöriga. I kommunen skall dessutom finnas fungerande grannskap och bygdegrupper som skall erbjudas lokalt inflytande över kommunens verksamhet och planering, samt gemenskap och samverkan. Bygdegrupperna stimulerar ett aktivt samhällsintresse och är en resurs för den lokala demokratin.

Det är nödvändigt att ta tillvara den kunskap och det engagemang för bygdens utveckling som finns lokalt. Basen för detta engagemang är ett rikt kultur- och föreningsliv och aktiva lokala utvecklingsgrupper som arbetar under demokratiska och jämställda former. Medborgarna måste ges ökad delaktighet i demokratiska processer och i samhällsplaneringen. Former för ett ökat medborgarinflytande i samhällsplaneringen bör utvecklas och präglas av ett ”underifrån-upp” perspektiv. Genom en ökad dialog mellan politiker, tjänstemän och medborgare skapas förståelse och en ökad helhetssyn på samhällsutvecklingen. Detta skulle kunna åstadkommas till en viss del genom ett diskussionsforum på kommunens hemsida på Internet. Lansbygdsrådet är också en viktig del i detta.

### **Strategier**

Genomförandet av landsbygdprogrammet bör ses som en process i flera steg.

Här presenteras kommunens organisation för landsbygdsutveckling samt ett antal strategier eller ”första steg” som Munkedals kommun bör ha tagit senast 2007 när programtiden är slut.

## **Munkedals kommuns organisation för landsbygdsutveckling**

### **Kommunfullmäktige**

Kommunfullmäktige antar program för landsbygdsutveckling

### **Utvecklingsavdelningen**

Utvecklingsavdelningen har en strategisk roll för omvärldsbevakning lokalt, nationellt och internationellt. Verksamheten ska främja en hållbar tillväxt i gränsöverskridande samverkan mellan kommunen, näringslivet, skolor samt andra kommuner och regioner.

Vid utvecklingsavdelningen finns en person anställd med särskilt ansvar för landsbygdsutveckling. I tjänsten ligger att genomföra landsbygdsprogrammet och fungera som kommunens kontaktperson gentemot de lokala utvecklingsgrupperna. I tjänsten ska ingå att samordna, utreda och bereda landsbygdfrågor inför beslut samt arbeta med uppgifter inom utvecklingsavdelningens ansvarsområde.

### **Fadderpolitiker**

Det är nödvändigt att ta tillvara den kunskap och det engagemang för bygdens utveckling som finns lokalt. Som en viktig resurs och en koppling mellan det lokala utvecklingsarbetet och kommunens samhällsplanering har en fadderpolitiker utsetts från kommunstyrelsen till respektive bygdegrupp. Fadderpolitiker skall aktivt medverka till en dialog mellan bygdegrupperna och kommunen samt stimulera till en utvecklad lokal demokrati. Fadderpolitikern ska också informera sig om det lokala näringslivets hot och möjligheter.

### **Bygdegrupperna**

Inom kommunen finns det sju verksamma bygdegrupper. Dessa är aktiva lokala utvecklingsgrupper som arbetar under demokratiska och jämställda former.

Bygdegrupperna som har bidragit till detta program är:

- Bärfendals levande landsbygd
- Dinglebygdens samhällsförening
- Föreningen Hällevadsholmsbygden
- Håby sockenförening
- Saltkällans byalag
- Valbo Ryrs sockenförening
- Sörbygdens samhällsförening

### **Landsbygdsråd**

Sedan 1996 har ett landsbygdsråd varit inrättat. I landsbygdsrådet ingår 2 representanter från varje bygdegrupp och tjänstemän från kommunstyrelsens utvecklingsavdelning. Till varje landsbygdsråd inbjuds också kommunstyrelsens presidium samt fadderpolitiker.

Landsbygdsrådet träffas 2 gånger per år. Till dessa träffar kan föreläsare och andra gäster med landsbygdsutveckling som specialistkompetens inbjudas.

Landsbygdsrådet är inget beslutande organ utan fungerar som en mötesplats där idéer och erfarenheter utbytes samt utgör en informationskanal.

## **Första steg**

### **Alternativt boende på landsbygden**

I samverkan med Valbo-Ryrs sockenförening har Munkedals kommun fått medel från projekt Samkraft och Naturbruksgymnasiet för att göra en undersökning i Valbo-Ryr om intresse och möjlighet till ett alternativt boende i flerfamiljshus. Denna studie ska visa om det finns intresse, framför allt hos de lite äldre, att bosätta sig i en lägenhet i markplan. Målet är att finna lösningar för de äldre att bo kvar i bygden under längre tid och därmed skjuta på äldreboendet i den kommunala omsorgen. Samtidigt kan det bli hus till salu som möjliggör att ungdomar kan flytta in i bygden och bidra till en fortsatt levande landsbygd. Om det blir ett positivt utfall på studien, bör samma undersökning genomföras i andra bygder.

### **Infrastruktur för bredband**

Kommunfullmäktige antog under 2001 ett IT-infrastrukturprogram som beskriver hur företag och hushåll i kommunen ska få tillgång till IT-kommunikation via bredband. I arbetsgruppen för infrastrukturprogrammet ingår kommunens landsbygdsutvecklare. IT-infrastrukturprogrammet har målsättningen att så många som möjligt av kommunens hushåll och företag ska ges möjlighet till kostnadsneutral anslutning till bredband. Under 2003 har en upphandling av ett bredbandsnät i hela norra Bohuslän gjorts, men är ännu inte avslutat när detta program skrivs. Men det troliga är att ett avtal om utbyggnad kommer att skrivas med någon operatör inom 2003.

### **Bygdepeng**

Då en bygdegrupp har en idé om ett utvecklingsprojekt där man jobbat fram en målbeskrivning och en konkret handlingsplan, skulle kommunen, genom ett reglerat ekonomiskt stöd, kunna vara med och finansiera detta. En så kallad bygdepeng. Bygdepengen är inget som utbetalas generellt till bygdegrupperna utan ska ses som en motprestation från kommunen för ett lokalt utvecklingsarbete och täcka delar av kostnader som uppstått i samband med det.

För att en bygdegrupp eller samhällsförening ska få del av dessa avsatta medel ska en målbeskrivning, handlingsplan och kostnads kalkyl medfölja för varje ansökan om bygdepeng. Efter genomfört arbete ska också en rapport avges. Detta kan med fördel göras i samband med ett landsbygdsråd.

Bygdepengen ska inte utbetalas för trivseländamål eller ses som ersättning för driftkostnader av lokaler och dylikt.

Ansvarig för att budget upprättas och följs samt beslut om utbetalning av bidrag och storlek på bidrag är kommunens tjänsteman med ansvar för landsbygdsutveckling.

Storlek på avsatta medel för bygdepeng bör vara 100 000 kr och år vilket motsvarar en genomsnittsutbetalning till varje bygdegrupp eller samhällsförening med 14 300 kr och år.

### **Information och marknadsföring av landsbygden**

I kommunens internationella, nationella, regionala och lokala information och marknadsföring ska Munkedals kommuns landsbygd ses som en resurs för kommunen. Målgrupp kan vara potentiella inflyttare, utflyttade, besökare, företag och organisationer inom och utanför kommunen. I framtagandet av marknadsföringsplanen för Munkedals kommun ska särskild vikt läggas på att bilden av den goda livs- och boendekvalitén på landsbygden lyfts fram.

## Sammanfattning

I arbetet med att ta fram ett nytt program för landsbygdsutveckling har det framgått att alla bygdegrupper och samhällsföreningar är olika i sina inriktningar och sätt att arbeta. Samtliga är engagerade och vill sin bygds bästa. Arbetets inriktning präglas mycket av de individer som aktivt deltar i bygdegruppen. Men alla har de ett gemensamt, ingen har lyckats attrahera ungdomarna till att aktivt vara med.

Att få med ungdomen i det lokala utvecklingsarbetet måste vara en av de viktigaste uppgifterna för de lokala bygdegrupperna. Att ungdomarna får vara med och sätta sin prägel på bygdens framtid är mycket viktigt. Kanske avgörande för hur dessa kommer att välja plats för sitt boende i framtiden. Det är inget som kommunen kan påverka eller fatta beslut om, det är endast bygdegruppen själv som kan påverka sina ungdomar att delta i arbetet.

Det behov som framkommit allra tydligast i arbetet med landsbygdsprogrammet har varit behovet av fler bostäder på landsbygden. I Bärfendal och Valbo-Ryr har man en vision om att ett flerbostadshus byggs. Ett ställe dit man kan flytta när man inte längre klarar av sitt boende i eget hus men ändå vill bo kvar i den bygd där man har sitt sociala liv. Det är också svårt för de ungdomar som väljer att stanna på landsbygden att skaffa eget boende. Munkedals kommun tillsammans med bygdegrupperna och projekt Samkraft kommer att utreda om det finns ett underlag och möjlighet att bygga flerfamiljshus i Valbo-Ryr. Utredningen ska visa på behov av alternativt boende, byggkostnader och boendekostnad. Därefter hoppas man finna någon intresserad byggare och förvaltare.

Att bredbandet kommer till byn är nog det krav som framkommit allra tydligast. Här vill man att kommunen verkligen gör något. Man inser att marknaden aldrig kommer att bygga ut ett bredbandsnät på marknadsmässiga grunder i de glesare områdena.

I samverkan med övriga kommuner i norra Bohuslän kommer troligen detta att kunna förverkligas inom en snar framtid. Men tyvärr kommer inte täckningsgraden att bli 100 %. Det skulle kosta alltför mycket att bygga ut varje växelstation med bredbandskapacitet. Men med teknikutvecklingens hjälp så kommer det att finnas möjligheter till detta inom en snar framtid. Kommunens ambition är att alla företag och hushåll ska ha tillgång till bredband.

Nedan följer bygdegruppernas egna beskrivningar om bygden. De har även en vision om bygdens framtid och i flera fall även satt upp mål och handlingsplaner. För att dessa visioner ska kunna förverkligas bör bygdens arbete uppmuntras och stimuleras. Ett sätt kan då vara att införa den så kallade bygdepengen. I samband med de besök som har gjorts i varje bygdegrupp och samhällsförening under arbetet med landsbygdsprogrammet, så har frågan ställts om det finns behov av detta stöd. Samtliga grupper har då svarat att detta är önskvärt, men att det bör vara som en motprestation för ett utfört bygdeutvecklingsarbetet.

## En presentation av Munkedals kommun och dess landsbygd

### Befolkningsstatistik

Det område som nu bildar Munkedals kommun ökade under 1970-talet sin folkmängd med i genomsnitt hundra personer per år. Under början och mitten av 1980-talet avstannade befolkningsökningen för att åter skjuta fart under 1988 och 1989.

Under 1990-talet har en viss minskning skett, och vid årsskiftet 2002/2003 uppgick invånarantalet till 10 434 personer, vilket innebär en minskning under året med 70 personer. Födelseöverskottet för år 2002 uppgår till -63 (76 födda, 139 döda), och flyttningsnettot var -7 (505 inflyttade och 512 utflyttade).

Invånarantal i de större tätorterna den 1 januari 2003

Tätort	Invånarantal
Munkedal	3880
Dingle	876
Hällevadsholm	719
Hedekas	336
Torreby	227

Invånarantal i församlingarna den 1 januari 2003

Församling	Invånarantal
Foss	5056
Håby	458
Bärfendal	244
Valbo Ryrs	261
Svarteborg	2685
Hede	439
Sanne	193
Krokstad	1033

### Allmänt

I Munkedals kommun finns flera tätorter där Munkedal är den största och också centralorten. Tidigare låg de största tätorterna utmed E 6 men idag har alla hamnat lite vid sidan av efter att vägens sträckning har flyttats i samband med utbyggnaden till motorväg.

Kommunens yta sträcker sig från fjord (Gullmarsfjorden) till fjäll (Kynnefjäll). Variationen i landskapet gör att det finns goda möjligheter till olika typer av aktiviteter. Det är ett relativt öppet landskap med många insjöar och vattendrag.

Från Munkedals kommun har Du nära till allt. Med bil tar Du dig till Oslo på två timmar, Köpenhamn på 4,5 timmar. För att sola och bada tar du dig till kusten inom 30 min. Förutom ett brett utbud i kommunen så tar Du dig på 20 min till ett av Sveriges största köpcentrum, Torps köpcentrum. Det är endast en timmas pendlingsavstånd till Göteborg.

För att uppleva en fantastisk vildmark räcker det oftast med promenadavstånd.

## Arbete och näringsliv

Näringslivet domineras av pappersbruket Arctic Paper AB som är det största företaget i kommunen. Men småföretagen utgör den största andelen företag. Här finner Du de flesta branscherna inom handel, service och tjänstesektorn. Munkedals kommun ligger också på ett bekvämt pendlingsavstånd inom det lokala arbetsmarknadsområdet som täcker in hela norra Bohuslän, Fyrstadsområdet och Göteborg.

Arbetsmarknaden ser ganska positiv ut. Under tredje kvartalet –03 var det 4,5 % arbetslösa totalt i Munkedals kommun. För att stödja och hjälpa de som hamnat utanför ordinarie arbetsmarknaden så bedriver Munkedals kommuns arbetsmarknadsenhet en del verksamheter, bl.a. Park och Mark, Föreningslag och feriearbete för ungdomar under sommaren. Samtliga dessa verksamheter har varit viktiga resurser för våra bygdegrupper och samhällsföreningar som, genom dessa insatser, har fått mycket arbete utfört under åren som annars inte skulle ha blivit av.

## Boende

Under 1970-talet präglades bostadsbyggandet i stor omfattning av småhusbebyggelse. Expansionstakten var hög och det byggdes i stort sett i varje ort i kommunen. Början av 1980-talet innebar ett minskat nybyggande. Byggnationen sköt dock fart i slutet av 1980-talet men då var den större andelen nybyggda lägenheter i flerbostadshus.

1990 fanns det ca 4 800 bostäder i kommunen varav 77 % i småhus. Sedan dess har nybyggnationen varit obetydlig.

De flesta bostäderna, 75 %, ägs av enskilda personer. Allmännyttiga bostadsföretag äger ca 15 % av bostadsbeståndet.

Idag är det en stor efterfrågan på bostäder i Munkedals kommun. Flera av husen som är till salu säljs bl.a. till norska medborgare. Detta har satt sina spår på priset vid försäljning, men fortfarande ligger marknadspriset på fastigheter betydligt lägre i Munkedal än i angränsande kustkommuner och Uddevalla. Det är säkert en bidragande orsak till den ökade efterfrågan på småhus i Munkedals kommun, men också ett hinder för att det ska komma igång med nybyggnation då produktionskostnaden överstiger ett andrahandsvärde vid en eventuell försäljning.

Även efterfrågan på lägenheter har ökat betydligt. Nov –03 har Munkbo en bostadskö på 137 personer som inte har lägenhet tidigare. Av dessa är det ca. 10 % som vill ha en lägenhet i Dingle som första val.

I en undersökning bland de privata fastighetsägarna fanns det så gott som inga lediga lägenheter till uthyrning sommaren 2003.

Från landsbygdsgrupperna kommer det önskemål om lägenheter i flerfamiljshus för att erbjuda ett alternativt boende för både seniorer och ungdomar som vill bo kvar i bygden.

För att marknadsföra Munkedals kommun som en god kommun att bo och leva i så har kommunen genomfört en bomässa med lokala utställare under hösten 2003.

## Skola

Utbildning är en prioriterad verksamhet i Munkedals kommun. Kommunen erbjuder en mycket hög kvalitet på alla utbildningsnivåer. Förskoleklass och grundskola t o m åk 5 finns i Svarteborg och Munkedal på fyra ställen. Högstadiet på Kungsmarksskolan omfattar åk 6-9. I Sörbygdens finns Fisketorps skola med Förskoleklass till åk 3 och i Hedekas finns åk 4-9.

För ungdomsgymnasiet står Uddevalla gymnasieskola och Naturbruksgymnasiet i Dingle för de flesta utbud av program. Men det finns också en unik gymnasieskola kopplad till pappersbruket Arctic Paper AB, Processtekniska gymnasiet som erbjuder en yrkesutbildning inom processteknisk industri. Gymnasieskolan har också ett individuellt program placerat ihop med Komvux i Kunskapens Hus.

Den kommunala vuxenutbildningen erbjuder alla nivåer från grundvux till högskola- och universitetsutbildning.

## **Service**

Munkedals kommun har en väl utbyggd service för sina medborgare inom vård och omsorg. Äldreboenden finns i alla de större tätorterna. Tandvård och primärvård finns i Munkedal, Dingle och Hedekas. Barnomsorg finns genom flera dagis och förskolor men behöver en viss utbyggnad för att möta det ökade behovet. Bank- och postservice finns ännu i flera av dessa orter men med begränsat öppethållande. Denna service finns också genom lantbrevbärare och Internet. Munkedals kommun har också god tillgång till en handel inom dagligvaror.

## **Infrastruktur**

Utbyggnaden av E6 till motorväg genom norra Bohuslän är av stor betydelse. För Munkedals kommun innebär det att vi kommer inom ett behagligt pendlingsavstånd för hela vår lokala arbetsmarknadsregion som stäcker sig från Strömstad ner till Göteborgs norra delar samt Fyrstadsområdet. I och med utbygganden av riksväg 44 mellan Uddevalla och Trollhättan/Vänersborg så kommer även den delen av regionen att vara inom ett behagligt pendlingsavstånd.

Tillgång till IT-baserat kommunikationssystem blir allt viktigare för det lokala näringslivet i vår kommun. Oavsett om företagen producerar tjänster eller varor kommer kompetens och tillgång till den fysiska infrastrukturen att vara nödvändigt. I kommunens antagna visioner framhålls mycket tydligt kompetens, tillgänglighet och kommunikation som bärande faktorer. Ett attraktivt boende med möjlighet till distansarbete skall vara ett fullgott alternativ till en urban tillvaro för den moderna människan. Inom Munkedals tätort finns bredband genom ADSL-teknik, men övriga delar av kommunen är ännu inte försedd. Upphandling av bredbandsnät i hela norra Bohuslän är på gång men ännu inte avslutad då detta program skrivs.

Mobiltelefonitäckningen är inte bra i alla delar av kommunen. Men förväntas bli bättre i och med 3G utbyggnaden.

## **Kollektivtrafik**

Resmöjligheterna med kollektivtrafik i kommunen är goda, framförallt i stråket E6:an – Bohusbanan. Inom detta område finns Munkedals tätort, Dingle och Hällevadsholm. Även i övriga delar av kommunen finns busslinjer, visserligen glesare trafikerade men som ändå innebär bra resmöjligheter för allmänheten. För skolresor och arbetspendling finns tätare turer under morgon och eftermiddag. Genom ett stort antal linjer med bussar och tåg sammanbinds vi med våra grannkommuner. Detta gäller framförallt till och från Uddevalla dit den särklassigt största pendlingsströmmen går, både till gymnasie- och högskola samt arbetsplatser.

## **Kultur**

Huvudbiblioteket i Munkedal med filialer i Dingle, Hedekas och Hällevadsholm med mycket öppettider utgör en viktig mötesplats för kommunens invånare.

Kulturen satsar mycket på barn och ungdom. Nyfödda barn, 4 och 6 åringar får en gåvobok liksom alla som går ut åk 9.

I samarbete med skolorna ges ett bra kulturutbud i form av teater, musik, konst och film. Ungdomsinriktade kulturarrangemang och aktiviteter genomförs också i samverkan med kommunala Musikskolan. Kommunen har aktiva kulturföreningar inom musik, litteratur, slöjd, konst, museijärnväg, hembygdsvård mm. som kulturenheten arbetar aktivt med.

Bygdegårdarna, Folkets Hus och studieförbunden är också en mycket viktig resurs för genomförande av kulturinriktade arrangemang och aktiviteter.

Konsten har en central plats i Forum där utställningar visas för etablerade konstnärer och amatörer. Den offentliga utsmyckningen på samtliga platser i kommunen har kommit igång. En central utställningsplats för skulpturer i varje kommundel där konstnärer kan få ställa ut sina verk under en längre eller kortare tid planeras.

Kulturenheten vill göra den lokala historiken lättillgänglig bl. a genom att kulturhistoriska platser synliggörs på platser genom röjning och skyltning.

## **Fritidsverksamhet**

Föreningslivet är mycket aktivt i Munkedals Kommun. De flesta föreningarna finns i Munkedals tätort men i de andra tätorterna, Dingle, Hällevadsholm och Hedekas finns också många föreningar.

För Munkedals Kommun är barn och ungdomsaktiviteterna det viktigaste. Det är bra om barn och ungdomar har något vettigt att sysselsätta sig med samt träffa andra barn och ungdomar samt seriösa vuxna genom föreningarnas ledare. Det finns en mängd olika föreningar t ex fotboll, basket, ishockey, innebandy, kampsport, dans, gymnastik, orientering, skytte, handikapp, pensionär och samhällsföreningar. Samtidigt har de stora föreningarna en mängd sektioner med olika sporter.

Munkedals Kommun har också en mängd idrottslokaler att hyra till subventionerade priser. Det finns en idrottshall i Munkedal, en i Dingle samt en mängd gymnastiksalor i de olika delarna i Munkedals Kommun.

## **Turism**

Förutsättningarna för turism i kommunen skiljer sig till viss del i jämförelse med våra västra grannkommuner. Många av vår kommuns attraktioner och besöksmål är av inlandskaraktär med skog, sjöar och vildmark. Exempelvis vandrings- och kanotleder, fiske, naturupplevelser m.m. Goda möjligheter finns för att utveckla turismen ytterligare för att behålla arbetstillfällena och till skapa nya. Detta kan ske genom samverkan med övriga kommuner i Norra Bohuslän, samt med entreprenörer, bygdeföreningar, företag m.fl. inom kommunen. Kommunens strategiska läge samt förbättrade kommunikationer innebär också en ökad attraktionskraft för besökare.

## **Folkhälsoarbetet i Munkedals kommun**

Folkhälsoarbetet bedrivs och finansieras enligt ett ingånget avtal mellan Munkedals kommun och VG-regionens Hälso- och sjukvårdsnämnd (HSN). Avtalet säger att kommun och region ska dela lika på kostnader för samordnare och insatser. Det ska också finnas ett tvärsektorielt råd för folkhälsofrågor. I Munkedal har vi ett Folkhälsopolitiskt råd och ett Folkhälsoråd (stort nätverk).

I dagsläget arbetar folkhälsorådet och folkhälsopolitiska rådet utifrån det "Hälsopolitiska programmet" som antogs av fullmäktige 1997-06-18 § 40. Parallellt med detta revideras programmet och kommer i framtiden benämnas folkhälsoplan. Det vi i det konkreta arbetet till stor del prioriterat är barn och ungdomar. T ex genomförs i skrivande stund ett projekt "Ungdomsutvecklare" med hjälp av Länsstyrelsen. Det syftar till att engagera och stärka ungdomarna att själva ta tag i sin fritid och bli aktivt delaktiga i demokratin.

Aaron Antonovsky (1991) menar att det som påverkar vår hälsa mest är om vi upplever "känsla av sammanhang" (KASAM) det vill säga att, vi upplever tillvaron som betydelsefull, hanterbar och meningsfull. Med denna inriktning blir de sociala nätverken, boendet och arbetet/skolan de viktigaste arenorna och bestämningsfaktorerna för hälsan. Detta innebär att bygdegrupperna har en viktig roll och funktion i folkhälsoarbetet. Om vi kan lägga ordspråket

”det kräver en hel by för att uppfostra ett barn” på minnet och arbeta efter det så är mycket vunnet.

Arbetslivet kräver idag mycket av oss, ibland för mycket. När vi av olika anledningar har svåra perioder i livet är grannar, släkt och vänner oftast det som gör att vi orkar gå vidare. Här har sjukvården svårt att mäta sig i rehabiliteringsarbetet. Det är en angelägenhet för alla att vi bibehåller och utvecklar vår landsbygd - om inte annat så för vår egen hälsa och rekreation.

## **Tillväxt och utvecklingsplaner**

De regionala tillväxtprogrammen utgår från ställningstagandet att det är lokala och regionala aktörer som har den största kunskapen om sin region och därmed även om vilka insatser och åtgärder som är lämpligast för att uppnå hållbar regional tillväxt.

Arbetet med Tillväxtprogrammet är en process som har påbörjats och kommer att pågå under hela programperioden 2004 – 2007. Strävan har från början varit att arbeta fram ett gemensamt program för Fyrbodalen som en av fyra delregioner inom Västra Götalandsregionen. Förankringsarbetet kommer att ske i de nuvarande tre partnerskapen i Fyrstad, Norra Bohuslän och Dalsland. Under programperioden förutses att dessa tre partnerskap successivt utvecklar sin samverkan.

Övergripande mål för arbetet med Regionalt Tillväxtprogram (RTP) Norra Bohuslän är att uppnå en hållbar utveckling där dagens behov tillgodoses utan att kommande generationers möjligheter äventyras.

För att uppnå detta mål har Norra Bohusläns kommuner under programtiden 2004 –2007 valt att fokusera på *Infrastruktur, Kompetensutveckling, Förnyelse/utveckling av näringsliv och företag, Livsmiljö*.

## **Bärfendal**

### **Arbete och näringsliv**

Den dominerande sysselsättningen är jord och skogsbruk.

Pendling från Bärfendal sker med egen bil.

Möjlighet finns att åka med buss till fiskberedningsindustrin i Kungshamn morgon och kväll.

Branscher på orten är:

Lantbruk, åkerier, grusproduktion, bilverkstad, veterinär, glasmästeri, Gårdsbutik och kalkonslakteri

### **Boendet**

Villor och ett hyreshus

Stor efterfrågan på villor med större tomter.

Även lägenhetsboende efterfrågas.

### **Service**

Väl fungerande lantbrevbäring

### **Infrastruktur**

Genom utbyggnaden av E6 an till motorväg har trafiken av både person- och lastbilar ökat från Dinglemotet genom Bärfendal ut till kustsamhällena i Sotenäs kommun.

Det är nödvändigt att väg 174 som går genom Bärfendal rustas upp.

Mobiltäckningen är dålig i dalgången.

Bredband finns ej.

## **Kollektivtrafik**

Skolbuss morgon och kväll till Dingle och Munkedal  
Resmöjligheter till nöjesutbud finns ej.

## **Miljö, kultur och natur**

Miljön i Bärfendal präglas av en mycket vacker och variationsrik natur.  
Hällmålningar och hållristningar vittnar om tidig bebyggelse.  
Kyrkan är från tidig medeltid.  
Gammal och väl bevarad bebyggelse.  
Den gamla torpbebyggelsen har dokumenterats och märkts ut.

## **Fritidsverksamhet**

9 aktiva föreningar som har Hembygdsgården som föreningslokal.  
Naturliga vandringsleder tas fram.  
Kyrkan är väl underhållen och används varje vecka.  
Hembygdsföreningen arrenderar mark vid Tosteröds vatten där en badplats är anlagd.

## **Turism**

Hela Bärfendal är sevärt med sin vackra natur.  
Stugor finns att hyra, och det finns även möjlighet till ”Bo på lantgård”.  
Informationsfolder om Bärfendal har tagits fram.

## **Ungdomsinriktade åtgärder**

Aktiv skytteförening  
Mötesplats är Bärfendals Hembygdsgård.  
Vi Unga och skytteföreningen aktiverar ungdomar i tidig ålder vilket borgar för en bra återväxt.

## **Samhällsföreningen**

Bärfendals Hembygdsförening och Bärfendals Levande Landsbygd har ca 250 medlemmar  
Ca 50 bedriver en aktiv verksamhet i Hembygdsgården

## **En vision för bygden**

Bättre vägar och kommunikation för att underlätta pendling inom den egna kommunen och till angränsande kommuner.  
Boende i hyreshus för äldre och ungdomar. Det behövs ta fram attraktiva tomter för både hyreshus och villor.  
Arbeta för en bättre infrastruktur, vilket stärker företagen i bygden till utveckling och nya företag kan etableras.  
De loka föreningarna i Bärfendal är goda ambassadörer för sin bygd.

## **Målsättningar**

Förbättrade vägar  
Framtagning av tomter  
Ökad trafik genom Bärfendal kräver rastplats. En rastplats kan vara en informationplats för Munkedals Kommun.  
Förbättring av Bärfendals badplats vid Tosteröds vatten.

## **Handlingsplan**

Genom fortsatt arbete i projektförhållande och nätverk arbeta mot målsättningarna. I samverkan med kommunen hitta alternativ till boende och bebyggelse. Föreningarna ser mycket positivt på idén om bygdepeng. Detta är ett bra sätt att stimulera föreningslivet, och på så sätt utveckla bygden.

## **Dingle**

### **Arbete och näringsliv**

I Dingle finns ca. 70 företag. Däribland några större företag såsom New Wave, Brandts Bil AB och Maritime Food som finns på fd. Arla. Ortens största arbetsgivare är Naturbruksgymnasiet. I Dingle finns ett industrihotell som ägs av bolaget Dingle industrifastigheter AB som i sin tur ägs gemensamt av New Wave och Munkedals kommun. Lokalerna hyrs idag uteslutande av New Wave. Industri tomt till försäljning finns på Lågum. Någon företagarförening finns inte i Dingle idag. En del av detta sköts av samhällsföreningen.

### **Boendet**

Bebyggelsen i Dingle är blandad. Där finns ett flertal hyreshus som i de flesta fall ägs av privata hyresvärdar. Det kommunala bostadsbolaget Munkbo äger en fastighet i centrum. På Tyftområdet är det uteslutande villabebyggelse. Ett antal lediga tomter finns på Tyftområdet och marken ovanför järnvägen (Gräddhyllan) är avsatt för tomter men ej exploaterad då det ingen efterfrågan på tomtmark finns idag. En förändring på husmarknaden har skett och husen i Dingle är idag mycket lättsålda. Flera har köpts av norska medborgare.

### **Service**

I Dingle finns ett stort serviceutbud. Livsmedelsaffär, bank, Svensk kassaservice, paketutlämning, vårdcentral för planerade besök, tandvård, apotek, veterinär, konditori med dagens rätt, pizzeria, kiosk och bensinstationer för att nämna några. Det finns också ett kommunalt äldreboende och gruppboende för demenssjuka.

### **Infrastruktur**

Idag går E6:an utanför samhället och den gamla sträckningen kommer att byggas om till lokalväg med begränsad hastighet till 70 km/h. Den kommer också att göras smalare för att ge plats åt en cykel- och gångbana både norr- och söderut. Två rondeller i centrum kommer att ersätta behovet av ljusreglering i fyrvägs korsningen mitt i centrum samt göra övergången på Kustvägen säkrare för eleverna och transportererna på Naturbruksgymnasiet. I Dingle är täckningen för mobiltelefoni mycket dålig, detta beror troligen på att den mesta bebyggelsen ligger i radioskugga för de antenner som finns ovanför järnvägen. I dagsläget finns inte tillgång till bredband i Dingle.

### **Kollektivtrafik**

Bra tåg och bussförbindelser. Bussarna går fortfarande genom Dingle samhälle och ansluter ofta till tågavgångar. Det finns möjlighet att åka buss från Göteborg och Uddevalla på fredag och lördag kväll eller natt.

## **Miljö, kultur och natur**

Dingle ligger mycket centralt med närhet till kusten, skogslandskapet, fjäll liknande miljöer, köpcentrum och städer. Något eget kulturutbud förutom föreningslivet finns inte i Dingle men har närhet till många utbud genom sitt centrala läge.

## **Fritidsverksamhet**

Föreningsverksamheten är stor i Dingle. Där finns flera idrottsföreningar, pensionärsföreningar, hembygdsförening och samhällsförening. En idrottshall och bordtennishall finns och intill finns också en grusplan. Tennisplan är idag inte i bruk. På Skogsvallen finns det gräsplan samt möjligheter till friidrotter. Miljöerna runt Dingle erbjuder många möjligheter till friluftaktiviteter. Viktiga mötesplatser i Dingle är Gatuköket och konditoriet. 2 gånger om året ordnar samhällsföreningen pubafton i bygdegården.

## **Turism**

Turistinformation finns på Gatuköket.

På Naturbruksgymnasiet ordnas vandrarhem varje sommar. Flera år i följd har den verksamheten ökat i omsättning. Någon annan verksamhet inom turism finns inte i Dingle.

## **Ungdomsinriktade åtgärder**

För ungdomarna finns ingen speciell mötesplats eller utbud. I Kyrkans hus har en viss ungdomsverksamhet påbörjats med filmkvällar och andra aktiviteter, verksamheten är ännu ganska ny när detta skrivs.

För de som har intresse för idrottsaktiviteter finns ett stort utbud.

## **Samhällsföreningen**

Dinglebygdens samhällsförening har ca 135 medlemmar, där av 15 aktiva och 7 styrelsemedlemmar. Samhällsföreningen äger bygdegården där en del aktiviteter ordnas. Lokalen kan också hyras ut för privata festarrangemang.

## **En vision för bygden**

Man skall vilja bo i Dingle för det centrala läget, fantastiska naturen, goda servicen och med ett behagligt pendlingsavstånd till hela Fyrstadsområdet och övriga orter i norra Bohuslän.

## **Målsättningar**

Dinglebygdens samhällsförening ska:

- Få fler personer engagerade så att vi kan ta tillvara den lokala kraften och kunna känna gemenskap.
- Verka för ungdomars framtid, sysselsättning och engagemang.
- Verka för att bibehålla den service som idag finns i Dingle.
- Bilda en företagargrupp.
- Aktivt arbeta för att attraktiva tomter kommer att erbjudas (Gräddhyllan).
- Påverka mobilteleoperatörerna för en bättre täckning i Dingle.
- Verka för att bredband kommer att byggas ut till företag och hushåll.
- Verka för att en rehabiliteringsanläggning med simhall byggs i Dingle.

## **Handlingsplan**

Under perioden 2004-2007 ska Dinglebygdens samhällsförening tillsammans med övriga föreningar och i nära samarbete med politiker och tjänstemän i kommunen påverka frågor

som rör bygdens utveckling. Det kan vara frågor som rör tomtmarker för egna hem, ungdomars sysselsättning, ökad turism, bevara lantbruken och det öppna landskapet. Stimulera till nya företagsverksamheter och att det blir ett aktivt arbete i bygden så att idéer tas tillvara och samarbetsformer utvecklas.

## **Hällevadsholm**

### **Arbete och näringsliv**

I Hällevadsholm finns det livsmedelsaffär, järnaffär, bensinstation (som även är ett minilivs), antikaffär och trädgårdshandel. De flesta företagen är enmansföretag. Motor Väst och Skanska (f.d. Gatu och Väg) är de största företagen i bygden.

Tomt passande för industrietablering finns norr om Motor Väst.

Övervägande delen pendling sker från Hällevadsholm till arbeten i angränsande kommuner.

### **Boende**

Hällevadsholm är ett relativt ungt samhälle. Det kom till i samband med att Bohusbanan byggdes och en hållplats för tåget byggdes. Under årens lopp har samhället utvecklats från landsbygd till villasamhälle.

Hällevadsholm kan erbjuda en bra boendemiljö med två sjöar i själva samhället och ytterligare sjöar inom några kilometer. Det finns både hyreshus och villaområde i närhet till dessa sjöar. Hyreshusen ägs uteslutande av privata fastighetsägare.

### **Miljö, kultur och natur**

På Stenehed finns ett av Europas märkligaste fornlämning. Steneheds gravfält är ett av landets största, med gravhögar och bautastenar från järnåldern

### **Fritidsverksamhet**

Fisket i sjöarna i och runt Hällevadsholm är ett viktigt inslag i fritidsverksamheten, fiskekort kan köpas i turistinformationen.

Idrottsanläggningen Sjövallen ligger vid Kåltorpssjön. Där finns både grus- och gräsplan att spela fotboll på. Vid Kåltorpssjön ligger också den kommunala badplatsen med bryggor och hopptorn. Här arrangerar Hällevadsholms SK simskola med hjälp av insamlade medel och kommunala bidrag.

Dansbanan ”Sjövalsen” ligger vackert vid stranden av Kåltorpssjön, här ordnas varje år festligheter för både stora och små.

Lokalerna i Folkets Hus erbjuder många möjligheter, dessa kan hyras av företag, föreningar och privatpersoner för olika aktiviteter.

I gamla stationshuset drivs en pub där man kan serveras en öl till maten.

### **Turism**

Turistinformation finns på Shellmacken vid infarten till Hällevadsholm.

Det saknas övernattningsmöjlighet och lunchrestaurang.

### **Ungdomsinriktade verksamheter**

Hällevadsholm har en vackert belägen skola där även biblioteket ligger. Idag finns klasserna ett till fem, från och med klass sex får eleverna skjutas till Munkedal.

Det finns ingen fritidsgård, men hos Hällevadsholms SK finns ett stort utbud på aktiviteter.

## **Samhällsföreningen**

Samhällsföreningen heter Hällevadsholms FH förening och är en sammanslagning mellan gamla samhällsföreningen och Folketshusföreningen. Detta främst för att stärka ekonomin. Föreningen har ca 200 medlemmar och Folketshus är den naturliga mötesplatsen. Hällevadsholms FH förening ansvarar också för dansbanan ”Sjövalsen”.

## **En vision för bygden**

Runt Slaängesjön erbjuds många tomter. Vid Vässjegården och en bit längs båda sidor Blå Gröna vägen byggs det flerfamiljshus som anpassas för seniorboende och mindre hushåll. Fler industritomter och ett industrihotell planeras.

Samtliga företag och hushåll har tillgång till bredbandsuppkoppling. E6:an är fullt utbyggd och pendlingsmöjligheten har förbättrats.

För en bättre boendemiljö så har centrum snyggats upp och en del byggnader har rivits på båda sidor om ICA-affären. Framför järnvägsstationen har det byggts ett torg.

Intill idrottsplatsen har det byggts campingstugor för uthyrning och badplatsen har byggts ut och blivit större. Där finns också en badtunna i trä som vedeldas. På sommaren spelas det brännboll med mixade lag av barn och vuxna.

Runt sjöarna har det snyggats upp och mycket av vassen har tagits bort.

En minigolfbana anläggs mellan järnvägen och gamla E6 vid stationen. Gatlyktor av gammal modell sprider ljus över samhället även kvällstid.

För en ökad turism byggs det en camping på Suttene intill den vackra Bullaresjön.

I Folkets Hus visas det film och sportprogram på storbilds-TV och arrangeras danskvällar för 50+. För ungdomarna ordnas det kurser i bugg och annan modern dans och DJ-skola där man lär sig mixa musik. Här hittar Du också ungdomscafét som ofta har tema kvällar i aktuella ämnen som droger, att bli vuxen, körkortsfrågor, kroppsvård o.d. På helger och lov arrangeras det Dataparty där ungdomarna spelar dataspel över bredbandet. Ibland ordnas det resor till Liseberg, Skara sommarland eller skidresor.

För de mindre har det anlagts en knattcrossbana. Där finns också en verkstad för de som önskar meka med sina mopeder och motorcyklar.

Innebandy spelas varje fredag i idrottshallen.

För att dessa visioner ska bli verklighet behövs gemensamma krafter. Samhällsföreningen tillsammans med Munkedals kommun och projekt Samkraft gör en långsiktig planering och sätter upp en del konkreta mål.

## **Håby**

### **Arbete och näringsliv**

Nuläget i Håby är ca 30 st fåmansföretag, ca 10 lantbruksföretag samt ett stort företag, Håby Motell.

Variationen i branscher är stor, flertalet bor också i Håby, men ett stort antal Håbybor pendlar.

### **Boende**

Boendet i Håby är i huvudsak i egna hem/ villor, det finns ett fåtal lägenheter i samhället. Service i form av viss fackhandel, närbutik/post finns dessutom på Håby Motell.

### **Infrastrukturen**

Infrastruktur förbättras tack vare utbyggnaden av E6, cykel/gångvägar är på gång.

## **Kollektivtrafik**

Det blir åter en centralt placerad bussterminal i Håby, turtätheten är möjligtvis det som kan förbättras ytterligare.

## **Miljö, kultur och natur**

Miljön präglas av jordbruksmark.

## **Fritidsverksamhet**

Idrottsföreningen och Sockenföreningen är de två föreningar som är mest aktiva, Idrottsföreningen i första hand med verksamhet riktad mot barn/ungdomar, Sockenföreningen till alla åldrar. Vår naturliga mötesplats Håbygården finns inte längre till förfogande, utan vi kommer i fortsättningen att alternera eller använda Församlingshemmet.

## **Turism**

Turisten stannar i Håby för att besöka Håby Motell eller Munkedals Turistbyrå. Det finns också ett Bed and Breakfast samt några stugor att hyra, framförallt om sommaren. Sockenföreningen har ca 100 medlemmar, varav ca 30 är aktiva.

## **Ungdomsinriktade åtgärder**

Ungdomarna upp till 16 år finns kvar i samhället, aktiviteter finns till en del, men många åker till centralorten. Över 16 år går man på gymnasiet i främst Uddevalla, och tiden därefter sprids en del ut på olika högskolor. Förhoppningsvis kommer man tillbaka till kommunen så småningom. Representationen i bygdegruppen kunde ha varit större, men man gör sin röst hörd när så krävs.

## **Utvecklingen**

Utvecklingen i Håby hänger mycket ihop med utbyggnaden av E6 som på sikt kan ge nya företag, öka trycket på boendet samt i förlängningen ställa krav på en utökad service. Boende i egna hem kombinerat med hyreshus, en del av hyreshusen anpassade för äldreboende, ytterligare en del anpassade för turismboende under perioden maj-september, campingplats.

## **Målsättningen**

Målsättningen under perioden är att planlägga nya former av boende, en utvecklad kollektivtrafik, ett bättre småföretagarklimat, en aktiv sockenförening, en färdigbyggd cykel/gångväg för att kunna knyta ihop kommundelarna och underlätta för turismen. Att utveckla friluftsmöjligheterna avseende vandringsleder, promenadstigar, fotbollsplan/er.

## **Måluppfyllelse**

Måluppfyllelsen från sockenföreningen är att stärka sammanhållningen i bygden, att kunna förmedla vad vi tycker till kommunen samt att ge eldsjälarna det stöd som behövs samt att hitta nya eldar. Vara en aktiv del i beslutsprocessen och stärka de lokala politikerna. Få till stånd en mötesplats för aktiva möten, internt och externt.

## **Medlemsavgift**

Medlemsavgiften är det som håller föreningen i gång idag. Bygdepeng efter prestation verkar mest naturligt, att ha en ”summa till förfogande” som utbetalas vid aktiviteter eller verksamhet som gagnar bygden.

## **Valbo-Ryr**

### **Arbete och näringsliv**

Näringslivet i Valbo Ryr består främst av jord- och skogsbruksföretag. Det finns också åkerier och företag inom trädgårdsnäringslivet. På sommaren drivs det ett café på gamla Flateby skola. En kommunal dagmamma finns. De flesta som arbetar har sin anställning utanför Valbo-Ryr.

### **Boendet**

Endast enfamiljshus finns i Valbo-Ryr. Det finns en önskan om möjligheten att bo i hyreshus, framförallt från äldre som inte längre orkar med sina hus men vill bo kvar i bygden. Ett hyreshus skulle också öka möjligheten för ungdomar att bo kvar i bygden.

### **Service**

Någon service utöver lantbrevbäraren finns ej. På sommaren finns en alternativ kiosk.

### **Infrastruktur**

Mobiltelefonföretäckningen är dålig i Valbo-Ryr och bredband saknas helt. Vagnätet är också ganska dåligt.

### **Kollektivtrafik**

Den kollektivtrafik som finns är anpassad efter skolans tider.

### **Miljö, kultur och natur**

Naturen präglas av skog, åker, äng och vatten. Det finns fjällliknande natur med goda möjligheter till vandring.

I Valbo-Ryr finns några kulturhistoriska minnen och byggnader. Dessa är bl.a. Wiknersstugan, gamla skolan i Flateby, Kochs grav, Tildas stuga, Rys gamla kyrkogård, Fingals grottor och flottareleden. Det finns också en lanthandel i närhet till Valbo-Ryr.

### **Fritidsverksamhet**

Det finns inte så mycket föreningar utöver sockenföreningen. Solhemsgården i samverkan med kyrkan är den enda fritidsgården och mötesplatsen utom på sommaren då även sommarcaféet är en populär mötesplats. Det finns gott om kanotleder, vandringsleder och badplatser.

### **Turism**

Se ovan om kulturhistoriska minnen och byggnader. Sommarcaféet på Flateby gamla skola är välbesökt och på Tuvan och Sandbacken finns övernattningsmöjligheter. På sommarcaféet finns också turistinformationen. Inom kort kommer den också på Valbo-Rys hemsida.

### **Sockenföreningen**

Sockenföreningen har 305 medlemmar. Av dessa är ca 20 aktiva i bygdeutvecklingsarbetet. Föreningen erhåller inget ekonomiskt stöd. Intäkterna kommer uteslutande från medlemsavgifter. Det finns ett behov av en bygdepeng, bl.a. för att hålla den sociala verksamheten igång. Lokal delas med kyrkan i församlingshemmet Solhemsgården.

### **En vision för bygden**

I Valbo-Ryr ska Du kunna bo kvar som både ung och gammal för där finns de alternativ till bostäder som fyller allas behov.

## **Målsättningar**

Valbo-Ryrs sockenförening har som målsättning att genom en utredning visa på det behov som finns till ett alternativt boende och att det är möjligt att bygga ett hyreshus och få ekonomi i det. Därefter kommer det att finnas intresserade byggföretag.

## **Handlingsplan**

Valbo-Ryr sockenförening ska genom ett kommunalt och Samkraft stött projekt göra en undersökning som visar på behov och möjlighet att bygga ett hyreshus i Valbo-Ryr. Denna utredning kommer att påbörjas under 2003 och avslutas våren 2004.

## **Saltkällan**

### **Arbete och näringsliv**

Det dominerande näringslivet i Saltkällan utgörs idag av Saltkällans bärodling. Samtliga förvärvsarbetande Saltkällebor får pendla till sina arbeten.

### **Boendet**

Inom byalagets område finns ett 80-tal hushåll, varav ca 35 är helårsboende. Medelåldern på de boende är av tradition ganska hög men tendensen pekar på att fler och fler unga familjer finner att Saltkällan är ett bra ställe att bo på och för barn att växa upp i.

Boendet utgörs idag endast av enfamiljshus. Flera av husen har ändrats från att varit sommarbostäder till att idag vara permanentbostäder.

### **Service**

Saltkällan skiljer sig från övriga samhällsföreningar i området genom att vi inte har några institutioner som skola, affär, industri vårdinrättning m.fl. Någon service utöver lantbrevbäraren finns ej.

### **Infrastruktur**

Idag finns inget kommunalt vatten och avlopp. Det finns med en utbyggnad i översiktsplanen för Saltkällan, men något beslut för igångsättning av utbyggnad saknas.

### **Kollektivtrafik**

Någon kollektivtrafik finns ej genom Saltkällan, men idag finns det busshållplats vid E6 strax ovanför bebyggelsen. Denna kommer att försvinna i samband med E6-utbyggnaden.

### **Miljö, kultur och natur**

Saltkällan är förmodligen ett av de områden i landet som drabbats av flest förbud. Här gäller strandskydd, naturvårdsområden, naturreservat, riksintresse för Gullmarsfjorden, område med särskild biotopskydd, Natura 2000, fiskerestriktioner mm.

Allt detta sammantaget skulle innebära att Saltkällan idag skulle vara övervuxet av buskar, träd och sly och att stranden skulle vara omöjlig att nå om inte byalaget under 10 år lagt ner svett, tårar och lite blod för att hålla landskapet öppet och tillgängligt.

### **Fritidsverksamhet**

Den centralt belägna parktomten har rustats upp till en oas som är flitigt besökt av både närboende och folk från fjärran länder. Här anordnar byalaget midsommarfester, kräftskivor, grillaftnar, boulespel mm.

## **Turism**

Den dominerande insatsen har byalaget gjort i anläggandet av ”Maltesstig” som verkligen satt Saltkällan på kartan. Stigen används inte bara av oss Saltkällebor utan även av föreningar och tusentals privata motionärer från halva Bohuslän. Vi tror att ”Stigen” bidragit till att hälsoläget för många förbättrats.

## **Ungdomsinriktade åtgärder**

Byalaget har under några år haft simskola på vår vackra badplats. En verksamhet som ökat år från år och sommaren 2003 var det ca 90 elever.

## **Samhällsföreningen**

Saltkällans byalag har ca 70 medlemmar.

Byalaget har en styrelse på sex personer, som, trots allvarliga strävanden är helt mansdominerad och har hög medelålder. Valberedningen har dock ett stående uppdrag att värva kvinnor och ungdomar till styrelsen.

## **En vision för bygden**

Vi hoppas och tror att det kommande motorvägsbygget skall göra Saltkällan än mer attraktivt att bo på. Dels slipper vi att sätta livet som insats varje gång vi skall ut på E6:an, dels har det ryktats om en viss affärsetablering vid motet som skulle innebära att kommunalt vatten och avlopp framdrages.

Detta skulle möjliggöra en ändring av byggnadsplanen till helårsbebyggelse med ökade tillåtna byggytor och kanske fler byggbara tomter.

## **Målsättningar**

Med förhoppningen att ungdomarna successivt skall ta över gamlingarnas arbete tror vi att Saltkällan gåt mot en allt ljusare framtid.

## **Handlingsplan**

Byalaget har en styrelse på sex personer, som, trots allvarliga strävanden är helt mansdominerad och har hög medelålder. Valberedningen har dock ett stående uppdrag att värva kvinnor och ungdomar till styrelsen.

## **Sörbygden**

### **Arbete och näringsliv**

Bygden präglas av småföretagande och jordbruk. I bygden finns alla hantverks- och yrkeskategorier representerade. De som pendlar arbetar i huvudsak i Munkedal, Uddevalla och Ed.

I Sörbygden finns det ingen företagarförening, Sörbygdens Samhällsföreningen tar tillvara de lokala företagens intressen.

Idag finns en byggklar industritomt.

### **Boende**

De huvudsakliga boendeformerna är egna hem och kommunala lägenheter. Det finns ett fåtal tomma lägenheter och inga lediga fastigheter. De fastigheter som blir till salu köps ofta av norrmän. De rustar upp dessa och har de i första hand som sommarboende.

Det behövs iordningställas byggklara tomter till egna hem för att kunna locka familjer att bosätta sig i Sörbygden.

## **Service**

Mycket service finns i bygden men håller på att försämras. Öppettiderna på banken och läkarmottagningen har minskat.

En av de två livsmedelsaffärerna kommer att stängas under december 2003. Diskussioner behöver föras om vikten av att ha en fungerande livsmedelsaffär i bygden. Alternativ till varudistribution diskuteras.

## **Infrastruktur**

I och med E6:ans ombyggnad till motorväg öppnas möjligheten att pendla till ett större område på kortare tid. Men detta kräver bra anslutning från Sörbygden till E6:an.

Samhällsföreningen driver denna fråga och kommer att hålla diskussionen igång.

I Sörbygden saknas bredband, men Hedekas är en av de orter som prioriteras och beräknas få en bredbandsutbyggnad inom en snar framtid. Täckningen för mobiltelefoni upplevs ha blivit sämre.

Under några år av stora driftstörningar på el- och telenätet vid större snömängder och blåst har det nu blivit bättre. Det finns dock fortfarande områden som är utsatta vid dåliga väderförhållanden.

## **Kollektivtrafik**

Det finns en relativt bra fungerande busstrafik. Resmöjligheterna till nöjesutbudet anpassas efter behovet.

## **Miljö, kultur och natur**

Miljön präglas i huvudsak av närheten till det varierande odlingslandskapet och skogslandskapet. Luft och vatten är friskt och rent.

## **Fritidsverksamhet**

I Sörbygden finns ett rikt utbud på föreningsverksamheter. Hedekas IF bedriver många idrottsliga verksamheter och har en fotbollsplan samt klubbstuga.

Bygdegården är en mötesplats där det anordnas bioverksamhet och olika fritidsaktiviteter.

Sörbygdens Musik och Kulturförening anordnar olika kulturevenemang.

Kynnefjäll är med sitt rika utbud på vandringsleder en viktig fritidsaktivitet och turistattraktion.

## **Turism**

Sörbygdens Samhällsförening har under ett antal år drivit turistinfoverksamhet. Det passerar många turister i området. Många väljer att åka en annan väg än E6:an till och från Norge.

Två privata turistanläggningar har sin verksamhet i Sörbygden. Båda bedriver verksamhet med inriktning mot upplevelse- och rekreationsturism. Detta bör gå att utveckla med fler övernattningsmöjligheter och bra matservering, något som saknas idag.

## **Samhällsföreningen**

Sörbygdens Samhällsförening har ca 80 medlemmar och en styrelse bestående av sju personer. Verksamheten bedrivs i bygdegården som Sörbygdens Samhällsförening äger och förvaltar. Föreningen är aktiv men skulle behöva fler personer som är engagerade i arbetet.

## **Vision för Sörbygden**

Visionen är att fortsätta arbeta för en attraktiv bygd. I första hand för de som redan bor här så att de kan bli ambassadörer för sin bygd, och på så sätt få fler att flytta till Sörbygden.

Sörbygden ska vara en bygd där människor väljer att bo för naturen, lugnet och det rika friluftslivet. Med bra vägar väljer man att bo i Sörbygden och pendla till sin arbetsplats. Invånarna ska kunna vara med och påverka genom ett ökat lokalt inflytande.

### **Målen för Sörbygden**

Bättre väganslutningar till E6:an.

Fler byggklar industritomter.

Fler byggklara tomter för egnahem.

Arbeta för att stimulera den lokala kraften och uppnå större gemenskap.

Få till stånd ett ökat lokalt engagemang hos ungdomarna i bygden.

De öppna landskapen bevaras i Sörbygden.

Ökad turism.

### **Handlingsplan för Sörbygdens Samhällsförening**

Sörbygdens Samhällsförening ska tillsammans med andra föreningar i bygden fortsätta att påverka politiker i kommunen i frågor som rör väganslutningar och tomtmark för egna hem och industrier. Arbetet i bygden måste präglas av ett nära samarbete med politiker i kommunen.

För att öka möjligheten för fler att bo i Sörbygden och pendla till arbetet behöver reglerna för reseavdragen förbättras. Sörbygdens Samhällsförening kommer att följa den pågående debatten om regler för reseavdragen.

Det är viktigt att det öppna landskapet bevaras för att bygden ska vara attraktiv bl.a. ur ett turistperspektiv. Tillsammans med Göteborgs Universitet och andra organisationer som arbetar med dessa frågor ska informationsmöten anordnas. Innehållet på dessa möten ska bl.a. vara att diskutera hur vi ska kunna hålla landskapet öppet. Vad krävs för resurser och vad finns för alternativ till det allt mer avtagande traditionella jordbruket.

Genom att stimulera samverkan mellan lantbruket och småföretagare och visa på goda exempel kan detta bidra till att småföretagarklimatet fortsätter att vara positivt.

Sörbygdens Samhällsförening kommer att bjuda in elevrådet och skolans personal till ett diskussionsmöte om hur vi får ungdomarna aktiva i det lokala utvecklingsarbetet. Vad vill ungdomarna ha för aktiviteter i bygden.

För att öka turismen i bygden behövs fler övernattningsmöjligheter och ett matställe.

Sörbygdens Samhällsförening ska fortsätta att på olika sätt arbeta för ett ökat intresset till entreprenörskap inom turistnäringen. Turism kan vara ett alternativ för lantbruksföretagen att utöka sin verksamhet.

I Sörbygden bor många äldre personer utan tillgång till bil och med små möjligheter att via kollektivtrafik ta sig till affär och andra serviceinrättningar. Samhällsföreningen ska ta initiativ till att föra diskussioner med bl.a. lantbrevbärare om alternativa sätt att distribuera varor och med taxirörelsen om samordning av andra transporter.

För att inte öka avvecklingen av lantbruksföretagen och för att hålla kulturlandskapet öppet behöver alternativa samarbetsformer utvecklas. Genom ett aktivt arbete i bygden kan nya idéer tas tillvara som kan ge möjligheter till att nya grupper bildas, som kan stimulera till nya verksamheter.